

2.^a non
præscindat ab
illis in tractandis
philosophicis
quæstionibus,

Manifesta est secunda pars propositionis. Nam præscindere a veritatibus revelatis idem est, ac ita tractare philosophicas quæstiones, ut si nihil revelatum fuisset in contrarium. Atqui hoc aliud revera nihil est, quam revelationem respicere vel contemnere.

Iterum Concilium Vaticanum: *Si quis dixerit disciplinas humanas ea cum libertate tractandas esse, ut earum assertiones, etsi doctrinæ revelatæ adversentur, tanquam veræ retineri, neque ab Ecclesia proscripti possint; anathema sit* (1). Et in Syllabo hæc alia continetur proscripta propositio ordine XIV.^a: *Philosophia tractanda est, nulla supernaturalis revelationis habita ratione* (2).

3.^a cavet
diligentissime
quidquid illud
repugnet.

Tertia denique pars propositionis probatur. Quia certum est ex dictis, omnem assertionem contrariam veritatibus revelatis falsam esse. Atqui Philosophi est falsas doctrinas cavere. Ergo...

Veritates
revelatæ pos-
sunt consiliare
objectum ali-
cujus scientiæ.

COROLLARIUM. Ex hisce omnibus illud liquido colligitur, veritates revelatas humanum captum superantes, posse constituere objectum alicujus scientiæ, quæ illas ope luminis naturalis quodammodo illustret, propugnetque, et accipiendos eas instar primorum principiorum, alias atque alias conclusiones per naturalem discursum derivet. Ac talis reapse datur scientia, *Theologia dogmatica*.

§ V.—**QUID DICENDUM DE REVELATIONE VERITATUM
HUMANUM CAPTUM NON EXCEDENTIUM.**

Hactenus actum est de revelatione veritatum, captum superantium. Nunc autem inquiritur, quid sit dicendum de revelatione veritatum quarumdam naturalium, quæ lumine etiam naturali cognosci valent.

281. PROPOSITIO 5.^a **Maximoperè conveniens fuit humano generi, ut veritates quoque de divinis rebus, quæ per se naturale rationis lumen non transcendunt, per**

(1) Conc. Vatic., *Constit. cit.*, canon 2 de *Fide et Ratione*.

(2) Cfr. *ibid.* propos. VIII.

revelationem acciperet, ut nempe sic ab omnibus facile, certe ac sine errore possent cognosci.

Juvat propositionem probare rationibus verbisque, quibus Angelicus Doctor ostendit divina naturaliter cognita convenienter hominibus credenda proponi.

Sequenter... tria inconvenientia, si hujusmodi veritas solummodo rationi inquirenda relinqueretur.

Unum est, quod paucis hominibus Dei cognitio inesset. *A fructu enim studiosæ inquisitionis, qui est veritatis inventio, plurimi impediuntur rebus de causis. Quidam siquidem impediuntur propter complexionis indispositionem, ex qua nulli naturaliter sunt indispositi ad sciendum. Unde nullo studio ad hæc pertingere possent, ut summum gradum humanæ cognitionis attingerent, qui in cognoscendo Deo consistit. Quam vero impediuntur necessitate rei familiaris. Oportet enim esse inter homines aliquos, qui temporalibus administrandis insistant, qui tantum tempus in otio contemplatiwæ inquisitionis non possent expendere, ut ad summum fastigium humanæ inquisitionis pertingerent, scilicet Dei cognitionem. Quidam autem impediuntur pigritia. Ad cognitionem enim eorum, quæ de Deo ratio investigare potest, nulla præcognoscere oportet, cum fere totius Philosophiæ consideratio ad Dei cognitionem ordinetur. Propter quod Metaphysica, quæ circa divina versatur, inter Philosophiæ partes ultima remanet addiscenda. Sic ergo non nisi cum magno labore studii ad prædictæ veritatis inquisitionem pervenire potest: quem quidem laborem pauci subire volunt pro amore scientiæ, cujus tamen mentibus hominum naturalem Deus inseruit appetitum.*

Secundum inconveniens est, quod illi qui ad prædictæ veritatis inquisitionem vel inventionem pervenirent, vix post longum tempus pertingerent, tum propter hujusmodi veritatis profunditatem, ad quam capiendam per viam rationis non nisi post longum exercitium intellectus humanus idoneus invenitur; tum etiam propter multa, quæ præexiguntur, ut dictum est; tum propter hoc, quod tempore juventutis, dum diversis motibus passionum anima fluctuat, non est apta ad tam altæ veritatis cognitionem, sed in quiescendo fit prudens et sciens, ut dicitur in 7.^o Physicorum (text. Comm. 20). Remaneret igitur, humanum

Veritates
quoque humanum
captum
non superantes
utilissime
revelatæ a Deo
sunt.

genus, si sola rationis via ad Deum cognoscendum pateret, in maximis ignorantia tenebris, cum Dei cognitio, quæ maxime perfectos et bonos facit, non nisi quibusdam paucis, et his paucis etiam post temporis longitudinem, perveniret.

Tertium inconveniens est, quod investigationi rationis humanæ plerumque falsitas admiscetur propter debilitatem intellectus nostri in iudicando, et phantasmatum permixtionem. Et ideo apud multos in dubitatione remanent ea, quæ sunt verissime etiam demonstrata, dum vim demonstrationis ignorant, et præcipue cum videant a diversis, qui sapientes dicuntur, diversa doceri. Inter multa etiam vera, quæ demonstrantur, immiscetur aliquando aliquid falsum, quod non demonstratur, sed aliqua sophistica ratione assertitur, quæ interdum demonstratio reputatur. Et ideo oportuit per viam fidei, fixa certitudine, ipsam veritatem de rebus divinis hominibus exhiberi.

Salubriter ergo divina providet clementia, ut ea etiam, quæ ratio investigare potest, Fide tenenda præciperet, ut sic omnes de facili possent divinæ cognitionis participes esse et absque dubitatione et errore (1).

CAPUT III.

DE UNITATE

AC MULTIPLICITATE SCIENTIARUM.

Falsa assertio Antonii Mirandulani, unam dumtaxat scientiam admittentis.

Supponimus contra Antonium Mirandulanum (2), non unam, sed multas esse apud homines scientias: id quod, si de scientia partiali sermo sit, probatione non eget, siquidem constat demonstrationes infinitas fieri in scientificis disputationibus; at singulæ demonstrationes totidem partiales scientias gignunt. Si autem de totali scientia loquamur, etiam

(1) S. Thom. lib. 1.^o *Contra Gent.* cap. 4. Cfr. 1 p. q. 1, a. 1. Vide etiam 2. 2, q. 2, a. 4, ubi eadem brevius docentur. Item lib. 3.^o dist. 24, a. 3, solut. 1.^a; *De Verit.* q. 14, a. 10; *Opusc. de Trinit. sup. Baet.* q. 3, a. 1. In hisce tribus postremis locis quinque rationes affert ex Rabbi Moysæ, ob quas necessaria est Fides etiam quarundam veritatum, humanum intellectum per se minime transcendendum.

(2) De Evers. *singul. certam.*, lib. 13, sect. 6 et 7.

patet ex communi sensu veterum recentiorumque Philosophorum consensu, et constanti praxi dividendi scientias in varias species. Si quis autem Mirandulani opinionem fusc confutata videre velit, adeat Eximium Doctorem (1). Hoc ergo supposito, inquirendum est, undenam petatur distinctio diversarum scientiarum. Et quæstio potest esse tum de actuali tum de habituali scientia, tum de partiali tum de totali.

ARTICULUS I.

De distinctione atque specificatione scientiarum.

282. Distinctio potest esse numerica, et specifica vel generica. Et cum sermo est de principio ac radice distinctionis in scientiis, agitur præcipue de principio distinctionis specificæ seu de *specificatione*. Nam constat ad distinctionem numericam scientiæ, sive actualis sive habitualis, intra eandem speciem, sufficere diversitatem subjectorum; et in eodem etiam subjecto actus numerice solum distincti haberi possunt diversis temporibus.

Principium porro distinctionis specificæ vocari solet *specificatum*, constitutio autem speciei *specificatio*. Et duplex esse potest specificatio et specificativum, intrinsecum et extrinsecum: intrinsecum est illud, unde intrinsece constituitur species vel essentia rei, ac proinde principia rem quamlibet constituentia sunt specificativum intrinsecum ejusdem, puta materia et forma in corporibus, et genus ac differentia generatim in omnibus. Specificativum externum est aliquid, ad quod res certam suapte natura importat proportionem et coaptationem ac commensurationem, ita ut per ordinem ad illud rei perfectio declarari possit. Quare non tam est constitutivum, quam signum, unde speciem rei cognoscere valeamus, et considerari potissimum solet in iis rebus, quæ

Non est sermo de numerica scientiarum distinctione.

Quid et quotuplex specificativum.

(1) Disp. 1. *Metaph.*, sect. 2, n. 2, seqq. Cfr. Conimbrie, in *Procem. Physic.*, q. 1, a. 2; Benedict. Pereira, *De Commum. omnium rer. natur. Princ.* lib. 1, cap. 8; Cosm. Alamanni, *Summ. Philosoph.*, Prim. part. q. 32, a. 1.

non sunt penitus absolutæ, sed imbitum habent in sua essentia ordinem et commensurationem ad aliquid aliud: a quo proinde dici solent speciem sumere, non quod ipse terminus externus, quem ita respiciunt, essentiam eorum constituat, sed quia secundum diversitatem illius termini, cum quo intrinsecam ac necessariam proportionem et commensurationem habent, variatur ipsa rei habitudo, et consequenter essentia talem necessariam habitudinem habens, natura enim cum ordinatissime operetur, tale esse ac speciem rebus hujusmodi tribuit, qualem postulat terminus ille, ad quem essentialiter ordinantur. Sicut etiam ars, quæ naturam solet imitari, diversa parat instrumenta v. g. serram, malleum, pennicillum, securim, pro diversitate finis, ad quem destinantur (1). Hoc modo potentiæ dicuntur specificari per actus, et actio per terminum, ut suo loco docebitur, nempe tamquam per externum specificativum, quia cum essentialiter dicant ordinem potentiæ ad actum, et actio ad terminum, plane sequitur pro diversitate actus eliciendi ac termini obtinendi in variis et ipsas speciebus constitui.

Quæritur
nunc
specificativum
extrinsecum.

Ita ergo nunc quærimus specificativum extrinsecum scientiarum; nam intrinsecum consistit in essentiali perfectione singularum, quam rimari intendimus per extrinsecum specificativum, tamquam per manifestissimum signum.

283. PROPOSITIO 1.^a Scientiæ speculativæ recte dicuntur specificari per objecta, non quidem materialia, sed formalia, ita ut conclusiones, diversa formalia objecta habentes, specificè inter se distinguantur.

Probat,
scientias spe-
cificari
per objecta.

Prob. 1.^o Ea quæ suapte natura ordinantur ad aliud, speciem suam ab illo desumunt, ut modo declaratum est. Atqui scientia tota, quanta est ad objectum ordinatur, est enim essentialiter intentionalis imago ejusdem, cum quo proinde necesse est, habeat relationem transcendentalem. Ergo sicut imago variam induit rationem pro varietate objecti, quod representat, ita etiam scientia specificatur ab objecto.

Prob. 2.^o Scientia paritur ex principio efficienti, quod est intellectus, et ex objecto, quibus proinde debet suam specificam

(1) Cfr. Suar., *de Anim.*, lib. 2, cap. 2, n. 7-10.

perfectionem. Atqui ex principio efficienti nequeunt specificè distingui scientiæ humanæ ac naturales, nam principium hujusmodi semper idem est, nempe intellectus hominis. Et constat etiam aliunde eundem intellectum esse principium diversorum actuum, v. g. scientiæ et opinionis, et diversissimorum etiam actuum scientiæ. Ergo...

Major constat ex illo proloquio: *Ab objecto et potentia paritur notitia*, quod probatur in tractatu de Anima, ubi necessitas vindicanda est intelligibilium specierum. Intellectus enim nullam elicere cognitionem valet, nisi prius actuetur ac fecundetur intentionali similitudine objecti, seu specie impressa intelligibili, a qua mutuatur, ut ita dicam, colores, quibus depingat atque exprimat imaginem illius, in qua consistit cognitio.

Itaque licet ex unione et concursu potentiæ atque objecti procedat intellectio, at objectum videtur specificare tribuendo illi «ultimam differentiam specificam, potentia vero non tam specificat, quam generizat, utpote tribuens sola prædicata generica. Ratio est, quia cum videmus albedinem v. g. potentia visiva assimilat sibi visionem in prædicatis *vitalis, visivi* etc., quæ sunt prædicata generica et communia pluribus visionibus *albi, nigri, rubri* etc.; objectum vero, nimirum albedo, tribuit visioni prædicatum differentiale, quod est determinatio visionis ocularis ad hoc, ut sit *expressio albedinis*.

«Et confirmatur, quia sicut cum sol et semen lactucæ producant lactucam, sol concurrat ut causa universalis ac generizans, semen ut causa particularis ac specificans; sic cum potentia visiva et species albedinis, quæ est velut semen albedinis, producant visionem albedinis, seu albedinem in esse intentionali, potentia visiva concurrat ut causa universalis et generizans visionem, species vero albedinis ut causa particularis et specificans» (1).

Quod vero dicitur in visione de potentia visiva, valere potest non solum pro scientia actuali, sed etiam pro habituali, siquidem habitus specificantur per actus, ad quos inclinant. Si ergo actus specificantur ex objecto, ultima tandem radix specificationis etiam habitus est in objecto.

(1) Sylvestr. Mauri, *Question. Philos.*, lib. 1, q. 3.

non quidem
materialia, sed
formalia.

Nunc probandum est, scientiam non specificari ex objecto materiali, sed ex formali dumtaxat. Et ratio est, quia non specificat scientiam id, quod commune multis scientiis specificè diversis esse potest. Atqui tale est objectum materiale; nam circa unum idemque objectum materiale diversæ scientiæ versari possunt: v. g. eadem quantitas est objectum conclusionum Philosophiæ naturalis, et etiam conclusionum mathematicarum.

Hic autem quæri posset, a priorine, an a posteriori objectum specificet actus. Sed hæc quæstio generalius agitari potest in tractatu de Anima, ubi de specificatione potentiarum per actus et objecta.

Vide interea Suarez (1) et Lossada (2).

284. PROPOSITIO 2.^A Scientiæ practicæ specificationem ac distinctionem desumunt ex fine.

Scientiæ
practicæ specifi-
cantur ex fine.

Probatur ex eodem principio. Nam scientiæ practicæ ordinantur suapte natura ad finem operationis alicujus exercendæ. Sed quidquid ad aliud ordinatur suapte natura, ab illo specificatur. Ergo... (3)

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

285. Objic. 1.^o Objectum est aliquid extrinsecum scientiæ. Atqui nihil speciem suam accipit ab aliquo sibi extrinseco, species enim cujuslibet rei est essentia ejusdem, qua nihil magis intrinsecum esse aut excogitari potest. Ergo...

Resp. dist. Minor., tanquam ab specificativo intrinseco, conc., tamquam ab extrinseco, neg.

Nam licet objectum sit extrinsecum, ordo tamen scientiæ ad objectum est ipsi intrinsecum, variumque est pro objecti varietate. Et jam explicavimus objectum non esse specificativum intrinsecum, quia non specificat per modum formæ inhærentis, sed per modum termini ordinis intrinseci, quem suapte natura habet scientia.

(1) *De Anim.*, lib. 2, cap. 2, n. 3 seqq. et 9.

(2) *De Anim.*, disp. 4, cap. 6, n. 119 et 121.

(3) Vide Aristot., lib. 1, *Ethicor.* c. 1; et ibid. S. Thomam, lect. 1.

Objic. 2.^o Scientia etiam ad subjectum, in quo est, seu ad principium efficiens, importat intrinsecum atque essentialem ordinem. Ergo si noster argumentandi modus quidpiam valet, specificatur etiam scientia per illud.

Resp. neg. conseq. Nam quæstio nostra est de specificatione scientiæ non cujuscumque, sed humanæ. Scientiæ autem humanæ, utpote quæ omnes sunt in eodem subjecto, intellectu videlicet hominis, profecto nequeunt ex eo inter se distingui atque specificari. Præterquam quod jam diximus cum Sylvestro Mauro, etiam per ordinem ad subjectum aliquo modo constitui scientias, non tamen proprie specificari, cum non accipiant suam ultimam differentiam per ordinem ad illud, sed solum attributa quædam communia et generica.

Objic. 3.^o Scientiæ possunt etiam specificari ex diverso modo tendendi in objectum, et sic simplex apprehensio et iudicium, licet circa idem objectum versentur, nihilominus specificè distinguuntur, quia nempe diversimode tendunt in objectum.

Resp. in primis dici posset actus scientificos, utpote qui omnes sunt discursivi, eundem habere modum tendendi in objectum. Sed adde præterea objectionem non esse contra nostram propositionem; in qua non asserimus eos actus scientiæ, qui habent idem objectum formale non posse aliunde diversificari, sed tantum eos actus, qui diversa habent objecta, diversæ esse speciei.

ARTICULUS II.

Undenam sumant scientiæ totales suam unitatem vel diversitatem specificam.

286. Valde controversa est inter auctores quæstio hæc, quam multi cum magis declaratum vellent, non mediocriter obscurarunt, atque implicarunt. Nodus solvendus hic est. Videmus in singulis totalibus scientiis plures conclusiones demonstrationesque diversa formalia objecta habentes, quæ proinde, ex hactenus dictis, diversas specificè constituunt

Status
questionis.

scientias, saltem actuales (1); et nihilominus omnes hujusmodi partiales scientiæ, fatentibus omnibus, ad unam quamdam totalem scientiam pertinere dicuntur, velut totidem membra ejusdem. Sic omnes disputationes, in præcedentibus institutæ, aliæque adhuc instituendæ, plurimas demonstrationes et partiales scientias continent, unam Logicam conflantes; idemque locum habet in Mathesi, Metaphysica, Physica etc. Necessè est ergo, ut in omnibus istis partialibus scientiis sit aliquid unum et commune, propter quod unam dumtaxat totalem scientiam faciant, distinctam a qualibet alia totali scientia, quæ pariter ex aliis diversis partialibus scientiis coalescit. Neque enim dici potest ex *solo* arbitrio hominum absque ulla objectiva ratione fieri, ut aliæ conclusiones ad Logicam, aliæ ad Mathesim revocentur. Hoc ergo nunc quærimus, illud nempe, per quod certæ partiales scientiæ pertinent ad Logicam, quæ est una quædam totalis scientia, specificè distincta ab aliis, et certæ aliæ ad Metaphysicam, et certæ aliæ ad Mathesim etc. Itaque, ut in re implicatissima a facillioribus exordiamur.

Scientia
totalis unitas
desumitur
ex unitate for-
malis objecti.

Dici in primis generatim potest scientiæ totalis unitatem desumi ex unitate formalis objecti, illa nempe est una scientia, cujus unum est objectum formale; si vero plura sint objecta formalia, plures quoque sunt scientiæ. Et ratio est, quia ex formali objecto specificantur scientiæ, quemadmodum vidimus, plane sequitur, ubi unum est formale objectum, ibi unam esse scientiam. Neque in hoc est ulla nova difficultas, neque auctorum quoad rem ipsam dissensio. *Est... unitas potentie ad actus consideranda secundum objectum, non quidem materialiter, sed secundum rationem formalem objecti; puta homo, asinus et lapis conveniunt in una formali ratione colorati, quod est objectum visus. Quia igitur Sacra Scriptura seu doctrina considerat aliqua, secundum quod sunt divinitus revelata... omnia quæcumque sunt divinitus revelabilia, communicant in una ratione formalis objecti hujus scientiæ (Theologiæ dogmaticæ) (2).* Et alibi: *Diversa ratio cognoscibilis, diversitatem scientiarum inducit. Eandem enim conclusionem*

(1) Artic. prec. n. 285.

(2) S. Thom. 1. p. q. 1, a. 3.

demonstrat Astrologus et Naturalis, puta quod terra est rotunda; sed Astrologus per medium mathematicum, id est, a materia abstractum; Naturalis autem per medium circa materiam consideratum (1). Et similia docet S. Doctor in libro primo Posteriorum (2), cum Aristotele (3), scribente: *Una autem scientia est, quæ est unius generis, eorum quæ ex primis componuntur, et partes sunt aut affectiones eorum per se.* Diversæ scientiæ sunt eorum, quorum principia nec ex eisdem principiiis oriuntur, nec altera ex alteris. (4). Quæ verba sic egregie commentatur P. Sylvester Mauri: «Scientia una est, quæ est contemplativa subjecti, quod sit unum genere, et habeat principia intra idem genus, partes subjectivas seu species, in quas dividatur, et passiones per se convenientes tali generi atque inferioribus speciebus. Ex. gr. Physica est una scientia, quia contemplatur ut subjectum ens naturale, quod est unum genere, quod ens naturale habet principia propria, partes subjectivas, in quas dividitur, quæ partes sunt corpus simplex et mixtum animatum et inanimatum; et præterea habet passiones per se convenientes tum corpori naturali, tum singulis speciebus corporum simplicium, aliæ mixtorum, aliæ animatorum, aliæ inanimatorum, etc.»

«Quod ad unitatem scientiæ requiratur unitas saltem generica subjecti, probatur quia motus habet unitatem præcipue ex termino ad quem. Sed scientia est quidam motus intelligibilis ad subjectum. Ergo una scientia est de uno subjecto. Et quia scientia demonstrat de subjecto ac de ejus partibus subjectivis passiones per se per principia propria, ideo subjectum debet habere principia propria, partes subjectivas et passiones per se.»

«Diversæ scientiæ sunt, quæ procedunt per principia diversa. Ut autem prima principia propria duarum scientiarum sint diversa, neque principia unius scientiæ debent derivari ex principiiis alterius, neque principia utriusque scientiæ

(1) S. Th. 1. p. q. 1. ad 2.^{um} Cfr. 1. 2. q. 52, a. 1; q. 54, a. 2; lib. 2.^o Contr. Gent. c. 4, initio: *De Virtutib.* q. 2, a. 4, etc.

(2) Lect. 41, *Deinde cum dicit: Una autem.*

(3) Lib. 1.^o Poster. c. 23.

(4) Vide Toletum, cap. 23 lib. 1.^o Poster.; et Sotum ibid.

debent derivari ex iisdem prioribus principiis. Ex defectu harum conditionum scientiæ de triangulo et de quadrato non sunt diverse, quia principia tum trianguli tum quadrati derivantur ex principiis de figura; et scientia de isoscele non est diversa a scientia de triangulo, quia principia de isoscele derivantur ex principiis de triangulo» (1).

Idem ab aliis significatur, cum scribant unitatem vel distinctionem specificam desumi ex unitate vel distinctione objecti in esse scibilis.

Idem puto significari quando communissime dicitur scientias desumere suam unitatem vel distinctionem specificam ex unitate vel distinctione objecti *non in esse rei*, sed in esse objecti, vel *in esse scibilis* (2). Quæ duo valde diversa sunt, potest enim unum specificè objectum in esse rei diversas rationes scibiles a diversis scientiis contemplandas præ se ferre. Ita corpus secundum rationem entis consideratur a Metaphysica, et secundum rationem substantiæ sensibilis a Philosophia naturali. Et e converso, res specie naturali diversissimæ efficere possunt unum objectum scibile, nam omnia prorsus corpora utcumque diversissima in sua entitate, prout sensibilibus mutationibus sunt obnoxia, unum quiddam scibile constituunt, quod Philosophia naturalis contemplatur; et Metaphysica de omnibus prorsus rebus, sive existentibus sive possibilibus, disputat, *quatenus entia sunt*, nam sub hac consideratione omnia unum sunt quodammodo.

Et hinc patet ratio, cur scientiæ suam unitatem vel distinctionem mutuentur ex unitate vel distinctione objecti, non *in esse rei*, sed *in esse scibilis*.

Hic vero ut occurramus cavillationibus quorundam, quibus non placet hic modus loquendi, «est cavenda æquivocatio in illa voce seu denominatione *scibilis*. Nam in rigore *scibile* dicitur per denominationem extrinsecam a scientia,

(1) Sylvester Mauri, *Arist. Opera omnia brevi paraphr.* etc., lib. 1.^o *Poster.*, cap. 21, n. 4, et 5. Cfr. S. Th. ib., lect. 41; Sotus et Tolet. *ibid.*, cap. 23; Salvator Roselli, *Summ. Philosophiæ*, vol. 1, q. 29, a. 3.

(2) Vide Suar., disp. *Metaph.*, 44, sect. 11, n. 64; Conimbric., loc. cit., *Logic.*, Lib. 1.^o *Poster.*, cap. 23, quest. unic. art. 1; Rubium, *Logic.*, quest. *proem.* 4, n. 8 seqq.; Alamanni, *Summ. Philosophiæ*, 1.^o part. quest. 32, art. 2; Complutens., *Logic.*, disp. 19, quest. 4, n. 45; Joan. a S. Thoma, *Logic.*, quest. 27, art. 1, cum Cajetano in 1.^{am} part. quest. art. 3.

seu per relationem rationis in ea denominatione fundatam; hoc autem modo non potest scientia habere unitatem ab objecto scibili sub *esse scibilis*, quia potius ipsa dat illi unitatem. Nam sicut objectum est scibile, quia scientia terminatur ad ipsum, ita est unum scibile, quia una scientia terminatur ad illud. Ergo non potest scientia sumere unitatem ex objecto scibili, quatenus hac voce explicatur illa denominatio. Igitur si unitas scientiæ sumitur ex unitate objecti, talis unitas objecti præsupponitur ordine nature ad unitatem scientiæ, immo et ad esse ipsius scientiæ, et ad omnem denominationem a scientia sumptam. Cum ergo est sermo de objecto *scibili ut sic*, dante unitatem scientiæ, non significat illud *esse scibile* denominationem a scientia, sed aptitudinem proximam, ut sub unam scientiam cadere possit: quæ quidem aptitudo ex parte ejus supponitur. Sicut cum dicitur objectum visus esse colorem et lumen, ut conveniunt in ratione visibilis, illud *esse visibile* non est sumendum per denominationem extrinsecam a visu; alioqui nihil explicaretur, sed potius peteretur principium declarando objecti unitatem ex unitate potentiæ. Oportet ergo, ut per eam vocem significetur aliqua ratio ex parte ipsarum rerum, ob quam censeantur habere quasi aptitudinem proximam, ut eidem potentiæ visivæ per se objici possint. Nam quia res differentes etiam secundum speciem in suo esse reali cadunt sub eadem potentiam visivam, quærimus in eis aliquam convenientiam, quæ ex parte ipsarum supponatur, ratione cujus possint unum quasi specificum objectum constituere, qualis est v. g. idem modus immutandi visum, vel aliquid simile; et hæc vocatur proxima ratio visibilis ex parte objecti. Ad hunc ergo modum intelligendum est de objecto scibili» (1).

Verum difficultas et opinionum varietas est in explicanda ratione illa objectiva, quæ in rebus ad eandem scientiam pertinentibus reperitur, et propter quam illæ in eadem ratione *scibilis* conveniunt, et propter quam scientia ad hujusmodi res terminata una dicitur, et est.

287. Prima sententia communissima tenet rationem illam objectivam, unde scientiæ speculativæ, nam de his agimus,

In quo nota sit hujus rei difficultas.

Varie sententiarum prima,

(1) Suarez, disp. *Metaph.* 44, sect. 11, n. 64.

ut jam monuimus, specificantur, esse abstractionem a materia, non quidem abstractionem subjectivam, seu actum mentis abstrahentis unam rationem intelligibilem ab alia, sed abstractionem objectivam seu abstrahibilitatem a materia, vel rationem intelligibilem, quæ abstrahi possit ab objecto, ut seorsim consideretur. Unde pro diverso gradu abstractionis a materia, diversæ dabuntur scientiæ, et omnes actus, qui objectum aliquod contemplantur secundum eundem gradum abstractionis a materia, ad unam eandemque scientiam spectant; qui vero diversos gradus abstractionis respiciunt, ad diversas pertinent scientias. Unde quoniam tres præcipui gradus abstractionis a materia considerari possunt, primus a materia individuali, seu a notis individuantibus, alter a materia non solum individuali sed etiam sensibili, tertius denique a materia, tum individuali, tum sensibili, tum etiam intelligibili, tria quoque sunt suprema genera scientiarum, aliæ, quæ habent pro objecto aliquid, solam præ se ferens abstractionem a materia individuali, cæteroqui tamen omnino materiale, nempe ens sensibilibus mutationibus obnoxium; quales sunt scientiæ physicæ. Aliæ considerant objectum etiam a sensibili materia abstractum, nondum tamen penitus immateriale, sed habens materiam intelligibilem; tales sunt scientiæ mathematicæ, quæ respiciunt pro objecto quantitatem, nam quantitas licet præscindat secundum se a sensibilibus affectionibus, adhuc tamen materiale est, et constat materia intelligibili. Aliæ demum versantur circa rationes immateriales, et hujusmodi est Metaphysica, cujus objectum est ens immateriale. Quamobrem, licet omnis scientia aliquam abstractionem a materia requirat, saltem a materia, quam vocant individuaalem, siquidem objectum scientiarum universale est, nihilominus pro majori aut minori gradu abstractionis, objecta diversimode scibilia efficientis, plures diversæque species vel genera scientiarum dari possunt.

Hæc est sententia S. Thomæ (1), Soncinatis (2), Javel-

(1) Lib. *de Sensu et sensato*, lect. 1, initio; lib. 1.^o *Physicor.*, lect. 1, initio; Opusc. 70 *de Trinit. super Boëtium*, q. 5, a. 1; Cfr. lib. 6 *Metaph.*, lect. 1.

(2) *Metaph.*, lib. 6, q. 7.

li (1), Cajetani (2) aliorumque apud Complutenses (3), qui etiam eandem sequuntur, ut et Joannes a S. Thoma (4), Toletus (5), Fonseca (6), Conimbricenses (7), Benedictus Pererius (8), Cosmus Alamanni (9) alique. Et Suarez de hac triplici abstractione ac partitione scientiarum secundum eandem proficitur, «hactenus non esse inventam aptiorem rationem distinguendi has scientias (speculativas), et aliunde hanc videri satis convenientem» (10). Quamquam postea idem Eximius Doctor non penitus contentus hac explicatione, aliam amplexus fuerit, quam mox tertio loco exponemus.

Secunda sententia est illorum, qui scientiarum unitatem vel diversitatem ex unitate vel distinctione principiorum seu mediorum demonstrationis desumunt, nam per principia conclusiones redduntur scibiles; sicut enim per lumen corpora sunt visibilia, sic res fiunt scibiles per principia et media demonstrationis, quæ sunt lumen intellectus, non quidem subjectivum, sed objectivum. Quæ ergo per eadem principia demonstrantur, eodem modo scibilia sunt, atque adeo ad eandem scientiam pertinent; quæ vero ex diversis, ad diversas. Ita P. Antonius Rubius (11), et admittunt etiam Cajetanus (12), Complutenses (13), Joannes a S. Thoma (14), et P. Alamanni (15) cum Angelico Doctore (16).

secunda,

(1) Lib. 6 *Metaph.*, q. 7.

(2) 1.^o *Posterior.*, cap. 23, et in 1 p. q. 1, a. 3.

(3) Disp. 19, q. 4, n. 54.

(4) *Logic.*, q. 27, a. 1.

(5) *Logic.*, lib. 1 *Posterior.*, cap. 23, quæst. 1, ubi tamen quinque gradus abstractionis a materia referuntur.

(6) *Metaph.*, lib. 6, cap. 1, q. 6.

(7) Lib. 1.^o *Posterior.*, quæst. unico.

(8) *De Communibus* etc., lib. 1, cap. 5.

(9) *Summ. Philosoph.*, 1 p., q. 34, art. 1.

(10) Suarez, *Metaphys.*, 1, sect. 2, n. 13.

(11) Loc. cit. *Log.*, q. 4, *proæmiali*, n. 10.

(12) In 1.^{am} part. quæst. 1, art. 3.

(13) Loc. cit. n. 49 et n. 53.

(14) Loc. cit., *Conclusion.* 2.^a

(15) Oper. citat. q. 32, a. 3.

(16) 1. p., q. 1, art. 1 ad 2.^{am}; 1. 2. quæst. 54 art. 2, ad 2.^{am}; 2. 2. q. 1, art. 1; 1.^o *Posterior.*, lect. 41, *Deinde cum dicit: Altera autem* etc.; 1. p. q. 1, art. 1 ad 2.^{am}

Ad hanc secundam explicationem revocanda videtur opinio quorundam Thomistarum, docentium unitatem vel diversitatem scientiæ derivandam esse ex unitate vel diversitate luminis, quo conclusiones cognoscuntur, quemadmodum loquitur Dominicus Bañez (1). Cum enim videantur hi auctores loqui de lumine objectivo, lumen vero objectivum ad cognoscendas conclusiones sint media demonstrationis seu principia; plane solum in modo loquendi discrepant ab aliis auctoribus secundæ sententiæ.

Cæterum ea intelliguntur principia inter se diversa, quorum unum non sequitur ex alio, nec utraque ex alio superiori intra eandem lineam abstractionis, ut superius exponbat Sylvester Maurus (2) ex Aristotele (3).

Denique succedit tertia sententia docentium unitatem scientiæ repetendam esse ex unitate subjecti principalis et adæquati, in quo reliqua omnia connectantur, quæ in illa scientia tractanda assumuntur, quia vel propter illud, vel in ordine ad illud, tractantur. Unde e converso illæ erunt diversæ scientiæ, quæ diversa contemplantur hujusmodi objecta adæquata et totalia et non inter se connexa. Aliis verbis, secundum hanc sententiam, scientiæ diversificantur per diversa objecta attributionis; omnes itaque conclusiones, idem habentes objectum attributionis, unam eandemque conflant scientiam.

Hæc est sententia et explicatio Scoti et Scotistarum apud Mastrium (4). Et huic tandem adhæsit Eximius Doctor (5), Petrus Hurtadus (6), Franciscus Soarez lusitanus (7) aliique.

288. Inter has tres sententiæ, duæ priores reapse non videntur pugnare inter se, verum potius complent eandem adæquatam rei explicationem. Cum enim scientia non sit

(1) In 1.^{um} part., quæst. 1, art. 2.

(2) Lib. 1.^o *Poster.*, cap. 21, n. 5.

(3) Lib. 1.^o *Poster.*, c. 23. Cfr. *ibid.* S. Thom., lect. 41, *Deinde cum dicit: Altera autem.*

(4) *Log.*, disp. 12, q. 3, n. 60. Vide etiam Pontium, *Log.*, disp. 22, q. ultim., n. 95, seqq.

(5) Disp. 44, sect. 11, n. 69; Cfr. *ib.* n. 65.

(6) *Metaph.*, disp. 1, sect. 6 et 7.

(7) *Logic.*, tract. 8, disp. 2, sect. 2, n. 157.

cognitio qualiscumque, sed cognitio habita per discursum, auctores, qui unitatem ac diversitatem scientiarum ex gradibus immaterialitatis seu abstractionis a materia explicant, immaterialitatem illam intelligunt, prout «primo invenitur in principiis seu mediis demonstrandi, et inde derivatur ad illuminandas diverso modo conclusiones,» quemadmodum lucidissime declarat Joannes a S. Thoma (1). Et hæc est causa, cur S. Thomas in hac re modo ad abstractionem a materia (2), modo ad diversitatem mediæ, unde sumitur ratio formalis demonstrandi (3) et ad definitiones, quæ sunt principium demonstrandi diversumque modum definiendi (4) confugerit. Et ita etiam auctores, qui primam sententiam sequuntur, alteram quoque fere admittunt. Itaque duæ solum sunt nobis examinandæ sententiæ, altera S. Thomæ, altera Scotistarum, quam tertio loco retulimus. Inter quas

Mihi magis arridet doctrina S. Thomæ. Opinio enim Scotistarum in primis contra se habet manifestam instantiam in Theologia; certum enim est Theologiam, et naturalem et dogmaticam, specificè discrepare. Atqui tamen utraque, habet idem objectum principale continens et connectens reliqua omnia, quæ in illa tractantur. Ergo vel Theologia naturalis non differt a dogmatica, vel non est vera doctrina Scotistarum.

Eadem instantia fieri potest in scientia Beatorum, quæ Deum habet pro principali objecto, cum quo reliqua omnia connectuntur, non secus ac Theologia nostra, et nihilominus specificè differt ab illa. Quamvis huic instantiæ video responderi posse scientiam Beatorum aliunde discriminari, ex eo quod discursum non habet, sed puram intuitionem, atque adeo scientia non est in sensu, in quo nunc loquimur.

Simili modo de uno eodemque subjecto possunt disputare plures diversæ scientiæ, ut de quantitate Mathesis ac Philosophia naturalis; de cælo item Philosophia naturalis et Astronomia.

(1) *Loc. cit.*, *Dico secundo.*

(2) Lib. de *Sensu et sensato*, lect. 1; *Opusc. cit. de Trinit.*, q. 5, a. 1; 1.^o *Physicor.*, lect. 1.

(3) 1. p. q. 1, a. 1, ad 2.^{um}; 1. 2. q. 54, a. 2, ad 2.^{um}; 2. 2. q. 1, a. 1.

(4) *Metaph.*, lect. 1; 1.^o *Posterior.*, lect. 41.

Auctoris
sententiæ
impugnantur
Scotistæ

Adde quod nimis vaga videtur regula distinguendi scientias ex objecto principali, cum quo reliqua omnia connexionem habeant, quia non satis definit in quo consistat, et quanta requiratur subordinatio et connexio objectorum ad hoc, ut ab una scientia considerentur (1).

Sententia
S. Thomae
defenditur.

Prima vero sententia in primis maxime commendatur auctoritate antiquitatis.

Et probatur ratione, quia illud diversificat speciem totaliū scientiarum, quod diversificat scibilitatem objectorum. Atqui abstractio a materia, prout primo reperitur in principiis, et inde descendit ad illuminandas diversimode conclusiones, diversificat scibilitatem objectorum. Ergo...

Minor probatur, quia nihil est scibile, nisi per medium, eoque perfectius est aliquod intelligibile, quo magis abstrahit a materia, et similiter cognitio eo est certior, quo est de objecto immaterialiori. Ergo pro diversu gradu immaterialitatis vel abstractionis a materia, objectum diversimode scibile obtinetur.

Idque confirmatur a posteriori, quia revera Metaphysica, Mathesis ac Philosophia naturalis in suis objectis diversimode abstrahentibus a materia diversissimas inter se rationes intelligibiles præ se ferunt.

Quæ cum ita sint, abstractio a materia objective sumpta, quatenus importat in objecto capacitatem ad abstractionem, recte dici solet ratio formalis *sub qua* objecti illius in ratione scibilis, diversisque gradus abstractionis totidem rationes *formales sub quibus* pro diversis scientiis constituunt (2).

Objecta
contra S. Thomam
sententiam.

289. **Contra hanc sententiam** objici in primis solet, quod iste modus assignandi unitatem vel distinctionem, unde unitas vel distinctio scientiarum petatur, non sit communis omnibus, nam locum non habet in Logica et Philosophia morali.

Sed responderi potest modum istum valere pro scientiis speculativeis; Logica vero et Philosophia moralis practicæ sunt.

(1) Videri potest hæc sententia fusius refutata a Conimbricensibus, loc. cit. art. 1. *Sectio articuli* et a Joann. a S. Thom. loc. cit. *Dico primo*.

(2) Plura de his in citatis Auctoribus.

Objicitur 2.^o, in Philosophia naturali plures esse abstractionis gradus a materia, nam magis profecto abstrahit a materia anima, quæ materiam actuat ad corpus animatum constituendum, et potissimum si rationalis est, quam aliæ formæ cæterorum corporum; et nihilominus omnia hæc ad unam scientiam concluduntur.

Resp. licet non desint, qui diversos specificè gradus agnoscant in variis objectis, de quibus Philosophia naturalis disputat, et consequenter in varias species hanc scientiam partiantur (1); alii vero id negant. Verum est animam, multo magis si rationalis sit, immaterialiorem cæteris formis corporeis esse, at Philosophia naturalis de his formis non agit nisi quatenus sunt actus partesque corporis, corpora vero sive constent forma penitus materiali, sive forma elevata supra materiam, æque mutationibus sensibilibus obnoxia sunt. Addo etiam, quod omnes illæ formæ essentialem ordinem ad materiam continent, et per ordinem ad eandem definiuntur, et essentiam corporis constituunt, nec cognoscuntur nisi ex sensibilibus mutationibus, atque adeo per eadem principia motus, per quæ in cæterum formarum inferiorum cognitionem devenimus.

Objic. 3.^o quod Mathesis sub eodem abstractionis gradu in plures specie diversis scientias dispescatur, puta Geometriam et Arithmetiam et Algebram.

Ad hanc difficultatem respondent aliqui abstractionem a materia sensibili, quam attingit Mathesis, genericam esse, sub qua proinde specie distinctas scientias dari Geometriam et Arithmetiam, quæ diversum modum habent immaterialitatis (2). Aliter etiam responderi potest, principia Arithmeticæ et Geometriæ esse primo diversa, nec aliunde derivata. Mathesis enim considerat quantitatem non secundum essentialem ejusdem rationem, sed secundum rationem mensuræ, secundum quam principia sunt diversa, siquidem Geometrica resolvuntur in punctum, quod est prima mensura quantitatis continuæ vel tamquam terminus extensionis vel tamquam

(1) Ita Soncinas, Cajetanus aliique apud Conimbric. loc. cit., art. 1, *Sectio articuli*, paragr. *Major contentio est*.

(2) Vide Conimbric. loc. cit.; et *Physicor., Proem.*, quest. 1, art. 4, *Quibus ita explicatis...*; et Joannem a S. Thoma. loc. citato.

nexus partium, Arithmetica vero in unitatem, quæ est prima mensura numerorum (1).

Plura videri possunt soluta apud Conimbricenses et Joannem a S. Thoma.

ARTICULUS III.

Utrum habitus scientiæ totalis sit qualitas simplex

Status
questionis
operitur.

290. Ante omnia supponimus dari habitum scientiæ, ut constat ex facilitate, quam quis exercitatione assequitur ad ratiocinandum demonstrationesque instituendas in scientiis. Is autem habitus distinctus est ab habitu principiorum, utpote qui ad sola principia pronuntianda facilitatem confert. Jam ex præcedentibus duo comperta et explorata remanent: primum, esse in scientiis multas conclusiones, quæ, saltem si sermo sit de actualibus conclusionibus, sunt cognitiones inter se specificè distinctæ, utpote quæ diversa respiciunt formalia objecta; deinde plures hujusmodi conclusiones unam quamdam conflare totalem scientiam. Modo ergo statim occurrit dubium, utrum omnes illæ actuales cognitiones, quarum complexio unam totalem scientiam constituit, ab uno simplici habitu procedant, sicut procedunt ab unica potentia intellectiva, an vero singulæ conclusiones procedant a totidem partialibus habitibus, ex quorum collectione totalis habitus scientiæ coalescant. «In qua controversia, inquit Joannes a S. Thoma (2), duplex est sententiâ opposita, quæ *pari auctoritate* tam antiquorum quam recentiorum inter se reputantur,» quemadmodum mox videbimus.

Quenam ad
intellectionem
concurrant.

Ut porro questio melius intelligatur, est supponendum ex alibi demonstrandis, ad intellectionem duo concurrere præter ipsam potentiam intellectivam, species intelligibiles nempe et habitum, sive hæc sint duæ realitates invicem distinctæ, quemadmodum opinatur communior sententiâ, sive non, ut contendunt alii. Species requiruntur ex parte objecti instar seminis cujusdam complementis ac fecundantis potentiam

(1) Vide Complutens., loc. cit. n. 57.

(2) Joann. a S. Thom., *Log.*, quæst. 27. a. 2, paulo post init.

ad exprimendam vitalem similitudinem objecti, in qua sita est cognitio; et habitus ex parte ipsius intellectus, ad tribuendam eidem promptitudinem, inclinationem et facilitatem ad judicandum. Quare in hoc differunt species et habitus, quod sine illis nec intelligi, nec proinde judicari potest, potest vero sine habitu.

Quoniam ergo qui assequitur scientiam aliquam, comparat sibi illius habitum seu promptitudinem ad facile demonstrandas talis scientiæ conclusiones, quæritur, utrum promptitudo seu habitus hujusmodi sit una simplex qualitas conferens facilitatem prædictam pro omnibus demonstrationibus cujuslibet scientiæ totalis, an vero e converso pro singulis demonstrationibus dentur totidem partiales habitus facilitantes, ex quibus tandem integretur, conflaturque habitus aliquis, unus quidem, sed non simplex, tribuens promptitudinem habitatemque pro totali scientia. Quæstio autem restringitur ad habitus producentes actus scientificos seu demonstrativos. Nam facile conveniunt omnes auctores, paucis exceptis, præter habitum aut habitus elicientes actus hujusmodi scientificos, admittendum esse habitum distinctum ad actus pure opinativos. Unde conveniunt scientiam totalem, quatenus importat facilitatem ad actus omnes, sive demonstrativos sive opinabiles, non esse unum simplicem habitum vel qualitatem (1).

Quid
in controversiam
veniat.

Est ergo in proposita quæstione prima sententiâ, docens habitum totalis scientiæ esse unam simplicem qualitatem. Sicut enim, inquit, in igne non sunt multi calores, sed unus calor, ita in intellectu non est nisi una simplex qualitas seu habitus pro omnibus et singulis conclusionibus demonstrativis singularum talium scientiarum. Hic simplex habitus, secundum prædictam sententiâ, revera quoad suam essentiam jam acquiritur statim, ac aliquis vel unam conclusionem cujusvis scientiæ per demonstrationem cognoverit, licet adhuc in statu imperfecto; cum vero quis mox alias atque alias conclusiones per demonstrationem addiscit, non novus generatur habitus, sed idem ille, qui prius inerat, magis magisque perficitur, extenditurque ad alias conclusiones.

Prima
sententiâ
communior inter
Thomistas.

(1) Cfr. Lossada, *Log.*, tract. 1. *proom.*, disp. 1, cap. 5, n. 25.

En sententiam communioem inter Thomistas cum Cajetano (1), Medina (2), Dominico Soto (3), Ferrariensi (4), Complutensibus (5), Joanne a S. Thoma (6), Cosma de Lerma (7), aliisque, quibus adstipulantur e nostra Societate Vazquez (8), Valentia (9), Salas (10), Alamannius (11), Rubius (12), et Quiros (13). Eademque putatur esse mens Angelici Doctoris (14).

Varietas
inter patronos
hujus primæ
sententiæ.

Cæterum non uno modo sententiæ hujus patroni explicant, quomodo habitus ille simplex per primam demonstrationem generatus, ad alias conclusiones extendatur. Nam Joannes a S. Thoma (15), et Cosmas de Lerma (16) censent, habitum perfici et extendi ad novas conclusiones non per receptionem alicujus novæ formæ in se, verum per applicationem novam præexistentis ad novam materiam; «quia de se ille habitus et forma præexistens inclinatio est ad omnia, quæ continentur sub suo objecto formali. Quod vero proxime et in actu inclinatur ad talem vel talem materiam, non ex defectu formæ inclinantis, sed ex defectu materiæ vel subjecti, quatenus nondum habet species coordinatas, nec ex parte subjecti exercitium, quod pertinet ad applicationem subjecti, sine qua forma ipsa non sufficienter applicata est, nec species illæ sufficienter ordinatæ, ut ipse habitus æquali facilitate ex parte subjecti inclinare possit in illas. Quod exemplo fidei, de novo inclinantis in nova credibilia ab Ecclesia proposita, ad quæ antea non inclinabat, manifeste monstratur: et simi-

(1) In cap. 23, lib. 1.^o *Posterior.*; et 1. 2. q. 54, art. 4.

(2) In 1. 2. q. 54, a. 4.

(3) *Dialect.*, quæst. 3. *proem.*

(4) In lib. 1.^{um} *Contra Gent.*, cap. 56.

(5) *Logic.*, disp. 19, q. 4.

(6) *Log.*, q. 27, a. 2.

(7) *Log.*, q. 7 *proem.*

(8) In 1. 2, disp. 80.

(9) *Comment.*, vol. 2, disp. 4, q. 6, punct. 3.

(10) *Quæst.* 52, tract. 10, disp. 5, sect. 1.

(11) *Summ Philos.*, prim. part. q. 31, a. 2.

(12) *Log.*, quæst. 4. *Proem.*

(13) *Curs. Philos.*, tract. 2, disp. 14, sect. 2.

(14) 1. 2. q. 54, a. 4, corp., et ad 3.^{um}

(15) *Loc. cit.* in respons. ad *Confirmat. secundi argum.*

(16) *Ibid.* in respons. ad *Confirmat. Object. 2.^{um}*

liter exemplo charitatis vel religionis infusæ, quæ sunt simplices qualitates... et non pari facilitate ex parte subjecti inclinant ad omnes actus, vel materias... Itaque quando primo generatur habitus per aliquam demonstrationem, generatur essentialis et formalis facilitas ad omnes actus et objecta, sub tali ratione formali contenta, per secundam vero vel tertiam demonstrationem non generatur nova facilitas essentialis, sed accidentalis difficultas tollitur ex parte subjecti et applicationis materiæ» (1).

PP. Vazquez et Salas existimant extensionem ac perfectionem habitus jam acquisiti, cum ad novas conclusiones cognoscendas applicatur, fieri per susceptionem novæ realitatis, quæ sit modus quidam, atque adeo diversæ naturæ ab ipso habitu.

Denique P. Rubio eandem rem explicat per additionem novarum facilitatum ejusdem rationis cum primo habitu, ita ut omnes istæ facilitates se habeant «tamquam partes integrantes ejusdem habitus, qui licet sit qualitas spiritualis, et ideo non habeat partes integrantes quantitativas atque corporeas, sicut habent corpora, habent tamen spirituales juxta propriam naturam, quæ dicuntur partes extensionis, sicut certum est habere partes intensionis, ut suo loco explicabitur. Nec propter tales partes integrantes desinit esse qualitas simplex, quemadmodum desineret esse, si essent distincti habitus, ut asserit opposita sententia, quia esse simplicem qualitatem hoc tantum significat, quod non sit composita ex multis qualitibus aut habitibus formaliter aut specie diversis. Sicut non tollit, quin albedo Petri sit simplex qualitas, quod habeat partes integrantes in capite et pede» (2). Quare doctrina hæc revera negat simplicitatem habitus scientiæ, et potius revocanda est ad secundam sententiam, licet diverso modo explicat compositionem.

Secunda sententia tenet totalem scientiam non esse unam simplicem qualitatem, sed aggregationem plurium habituum partialium pro varietate conclusionum ac demonstrationum cujusvis scientiæ, ex quibus omnibus integratur unus totalis

Secunda sententia.

(1) Joann. a S. Thom. *loc. cit.*

(2) Rub. *loc. cit.*, *Ad secundum respondeo.*

habitus, et sic singuli quidem isti partiales habitus simplices in se sunt, at vero illorum complexus simplex esse nequit. Unde differt hæc doctrina maximopere a præcedenti, non solum prout explicatur a Joanne a S. Thoma, sed etiam prout explicatur a Rubio. Quia in sententia hujus auctoris habitus scientiæ est unicus et specie et numero, quamvis integretur et coalescat ex pluribus partibus extensionis, sicut quantitas v. g. cujusvis corporis est unicum accidens proprii subjecti, licet plures complectatur in se partes extensionis. At vero secundum hanc alteram sententiam, pro singulis conclusionibus dantur habitus et numero et specie inter se distincti, sicut distinguuntur ipsæ conclusiones, quare habitus scientiæ totalis non est unus per se, sed unus dumtaxat per accidens, cum partiales illi habitus singularum specie distinctarum demonstrationum conclusionumque non connectantur inter se physice, sed solam habeant unitatem ordinis et subordinationis ratione unius totalis objecti formalis, quod omnes respiciunt.

Patroni secundæ
sententiæ:

Hanc opinionem sequuntur non pauci nec ignobiles Thomistæ, ut Socinas (1), et Conradus (2), cæterique habitum intellectualem in speciebus intelligibilibus reponentes; itemque Nominales et Scotistæ communiter (3); et ex nostra Societate P. Suarez (4), Fonseca (5), Toletus (6), Conimbricenses (7), Molina (8), Georgius Rhodes (9), Petrus Hurtado (10), Franciscus Soarez lusitanus (11), Ludovicus Lossada (12), Amicus (13), Arriaga (14), aliique.

- (1) *Metaph.*, lib. 6, q. 9.
- (2) In 1. 2, q. 54, n. 4, apud Complutenses, loc. cit., n. 41.
- (3) Apud Mاستrium, disp. 12, q. 2, a. 2, n. 67.
- (4) Disp. *Metaph.* 44, sect. 11, n. 12 seqq.
- (5) Lib. 6.^o *Metaph.*, c. 1, q. 2.
- (6) *Log.*, *De Dialectica in communi*, q. 3.
- (7) *Dialect.*, lib. 1.^o *Poster.*, c. 23, quaest. univ. a. 2.
- (8) In 1. p. q. 1, a. 3, disp. 3.
- (9) *Philos. perip.*, lib. 2, disp. 18, q. 4, sect. 3, paragr. 3.
- (10) *De Anim.*, disp. 16, sect. 4.
- (11) *De Anim.*, tract. 7, disp. 2, sect. 6, paragr. 2.
- (12) *Logic.*, tract. 1 *proam.*, disp. 1, cap. 5.
- (13) *Logic.*, tract. 27, disp. 4, q. 1, dub. 3.
- (14) *Logic.*, disp. 1, sect. 2.

Hoc tamen differunt Thomistæ ac reliqui Auctores, hujus secundæ sententiæ patroni, quod Thomistæ ideo negant habitum scientiæ esse qualitatem simplicem, quia prædictum habitum reponunt in collectione specierum coordinatorum, quæ quia multæ sunt, nequit habitus esse qualitas simplex. Cæterum isti auctores duplex genus specierum distinguunt: alterum earum, quæ per *intellectum agentem*, abstrahuntur a sensibilibus, repræsentantque res incomplexas; alterum earum, quæ gignuntur per assensus, atque adeo ope intellectus possibilis, et repræsentant complexas enuntiationes, atque intellectum habitant ad similes assensus eliciendos. Et in postremo hoc specierum genere constituunt habitum. At vero alii auctores habitum scientiæ reponunt in alia entitate, a quibuscumque speciebus intelligibilibus distincta, eamque docent esse qualitatem unam unitate aggregationis dumtaxat, utpote ex multis partialibus habitibus simplicibus coalescentem.

291. In hac controversia ego in primis crediderim mentem S. Thomæ satis dubiam esse, nec posse S. Doctorem a Thomistis, primæ sententiæ patronis, tam fidenter in suas partes trahi. Illi quidem hæc allegant verba in suum favorem: *Sed quia illa multiplicitas est ordinata ad aliquid unum, ad quod principaliter respicit habitus, inde est, quod habitus est qualitas simplex non constituta ex pluribus habitibus, etiamsi ad multa se extendat* (1). Et hæc alia: *Ille, qui in aliqua scientia acquirit per demonstrationem scientiam conclusionis unius, habet quidem habitum, sed imperfecte; cum vero acquirit per aliam demonstrationem scientiam conclusionis alterius, non aggeneratur in eo alius novus habitus; sed habitus, qui prius inerat, fit perfectior, fit utpote ad plura se extendens, eo quod conclusiones et demonstrationes unius scientiæ ordinatæ sunt, et una derivatur ex alia* (2); que certe haud obscure repugnant secundæ sententiæ. At e contrario non pauca suppetunt testimonia, quæ componi nequeunt cum prima.

Hi quoque
non uno modo
rem
explicant.

Mens
S. Thomæ dubia
videtur esse:

allegantur
hinc inde varia
testimonia
ejusdem
S. Doctoris.

- (1) S. Thom. 1. 2, q. 54, a. 4.
- (2) *Ibid.* ad 3.^{um}

Et ut omittam illa, in quibus S. Doctor videtur reponere habitum intellectualem in speciebus coordinatis; en quid dicat de augmento habitus per additionem: *Similiter etiam et scientia potest augeri secundum seipsam per additionem, sicut cum alijs plures conclusiones Geometriæ addiscit, augetur in eo habitus ejusdem scientiæ secundum speciem* (1).

Quam doctrinam ut intelligas, nota ex S. Doctore, bifariam fieri posse augmentum habitus, primo non per additionem formæ ad formam, seu per incrementum habitus in seipso, sed per hoc quod subjectum magis vel minus perfecte participat unam et eandem formam; et secundo ex parte ipsius formæ, quatenus entitas habitus in seipsa augetur (2). In adducto ergo testimonio docet Angelicus discrete scientiam augeri posse secundum seipsam per additionem: et paulo prius rem declarat exemplo motus, qui *augetur per hoc quod ei aliquid additur, vel secundum tempus in quo est, vel secundum viam per quam est* (3): qui modus augmenti profecto diversus est ab augmento formæ alicujus secundum majorem participationem subjecti. Atqui quod hoc modo augetur simplex esse qualitas et indivisibilis, si proprie loqui velimus, non potest. Quod vero Cajetanus ad hoc testimonium respondet (4), est aperte contra manifestum sensum S. Doctoris.

Alibi hæc scribit Aquinas: *Quicumque... habet aliquam virtutem, puta temperantiam, habet ipsam quantum ad omnia ad quæ se temperantia extendit: quod de scientia et arte non contingit. Non enim quicumque est grammaticus scit omnia, quæ ad Grammaticam pertinent. Et secundum hoc bene dixerunt Stoici, ut Simplicius dicit in Comment. Prædicamentorum (cap. de qualitate), quod virtus non recipit magis neque minus, sicut scientia vel ars, eo quod ratio virtutis consistit in maximo.* (5) Mirum autem est, quod Cajetanus (6) hunc locum in suum favorem interpretari voluerit.

(1) S. Thom. 1. 2, q. 52, a. 2.

(2) Ibid., et in eadem quæst. art. 1.

(3) 1. 2, q. 52, a. 2.

(4) Cajetan. in 1. 2, q. 54, a. 4. *Quoad quartum: Primo auctoritas.*

(5) S. Thom., 1. 2, q. 66, a. 1.

(6) Cajetan., loc. nup. cit.

Quam ad rem faciunt hæc quoque verba: *Cum aliquis per exercitium adeptus est liberalitatem circa mediocres donationes, et sumptus, si superveniat ei abundantia pecuniarum, modico exercitio acquirat magnificentiam habitum: sicut Geometer modico studio acquirat scientiam alicujus conclusionis, quam numquam consideravit* (1).

Idemque probat hæc alia sententia: *Sicut una tota scientia comprehendit sub se diversas scientias particulares, quibus diversæ conclusiones cognoscuntur, ita etiam ipsa una cognitio Angeli, quæ est quasi quoddam totum, comprehendit sub se cognitionem matulinam et vespertinam quasi partes, sicut mane et vespere sunt partes diei temporalis* (2).

Quære non est, cur patroni prioris sententiæ triumphant ob auctoritatem S. Thomæ, utpote qui magis ipsis forte contradicit, quam favet (3). Sed jam quid de re ipsa sentiamus, aperiendum est.

Quid jam de re ipsa videtur probabilius dicendum esse.

292. PROPOSITIO. Probabilius videtur scientiæ totalis habitum non esse qualitatem simplicem atque indivisibilem, sed complexionem plurium partialium habituum.

Prob. 1.^o Stante contraria doctrina, quicumque conclusionem aliquam per demonstrationem addiscit, habitum quoad essentiam integrum totius scientiæ illico assequitur, capacem elicere reliquas omnes conclusiones ejusdem totalis scientiæ. Atqui hoc impossibile omnino videtur.

Probatur sententia tenens habitum scientiæ non esse simplicem.

Nam habitus (loquimur de habitibus acquisitis) est immediata facilitas ad actus. Atqui immediata facilitas acquisita per actus versantes v. g. circa extensionem vel essentialem corporum constitutionem, non est immediata facilitas ad conclusiones circa plantas, vel animalia, vel homines, licet omnia hæc sub objecto ac ratione formali Philosophiæ naturalis cadant. Ergo...

Minor hæc postrema probatur a) experientia, et b) ratione.

(1) 1. 2, q. 65, a. 1 ad 1.^{um} in fine.

(2) Verit. q. 8, a. 16, ad 4.^{um}

(3) Cfr. Suarez, disp. Met., 44, sect. 17, n. 56; Lossada, loc. cit. cap. 6, n. 2.

α) *Experientia quidem*, etenim adhuc post acquisitam facilitatem demonstrandi conclusiones spectantes ad extensionem vel essentialem corporum constitutionem, potest quis difficultatem experiri ad alias demonstrationes, quæ respiciunt corpora animata. Immo nemo est, qui non se sentiat post primas demonstrationes penitus jejunum et inhabilem ad alia, donec accedat novum studium æquale aut forte majus illi, quod adhibendum fuit ad primas demonstrationes addiscendas. Qui ergo nullam in se sentiat ad actus aliquos facilitatem, immo experitur difficultatem, quo jure audeat asserere habitum, nisi aliunde evidentes suppetant rationes, quales certe non sunt adversariorum nostrorum rationes?

β) *Ratio etiam idem evincit*. Quia habitus productus per certos actus, nequit tribuere facilitatem nisi ad actus similes illis, unde habitus productus fuit. Secus erit in effectu perfectio superans perfectionem causæ. Atqui actus, versantes v. g. circa corpoream extensionem, valde diversi sunt ab actibus respicientibus corpora viventia, utpote qui habent objecta formalia specificè diversa, et principiis innituntur diversissimis. Ergo...

Dices. Actus isti licet diversi sunt specificè, adhuc tamen sub eadem ratione formali continentur, quæ constituit generale objectum Philosophiæ naturalis, omnes quippe versantur circa *ens mobile* sensibilibusque mutationibus obnoxium. Quare specifica varietas actuum conclusionumve partialium non impedit, quin omnes proficiscantur ab uno simplici habitu, sicut etiam omnes procedunt ab una simplici potentia intellectiva. Immo etiam unus simplex habitus fidei sufficit ad credendas omnes veritates revelatas, itemque una charitas sufficit ad diligendum inimicum et amicum, quamvis diversa esse possit difficultas tum in credendis aliis et aliis veritatibus, tum in diligendo amico et inimico. Hoc est unum ex argumentis, quibus P. Joannes a S. Thoma aliique contrariam tuentur sententiam.

Verum hæc parum convincunt. Nam testante D. Thoma cum Aristotele, (1) *ex similibus operationibus fiunt similes*

(1) Lib. 2.^{us} *Ethicor.*, cap. 1, fin.

habitus. Propter quod... oportet studium adhibere, quales operationes aliquis faciat, quia secundum harum differentiam, sequuntur differentia habituum (1). Si ergo conclusiones sunt specificè diversæ, specificè diversos producant habitus, necesse est. Quod si sola similitudo generica rationis alicujus formalis, sub qua diversæ istæ conclusiones continentur, sufficit, ut ab uno eodemque habitu procedant, cur non dicamus non esse nisi unicum habitum scientiæ, a qua eliciantur omnes conclusiones omnium scientiarum?, et sic ponenda erit cum Antonio Mirandulano unica scientia totalis, quæ ad omnium rerum cognitionem, sive metaphysicarum, sive physicarum, sive mathematicarum cæterarumque se extendat. Et ratio est, quia sicut conveniunt diversæ conclusiones Philosophiæ naturalis in hoc, quod habeant pro objecto ens mobile; ita omnes scientiæ, etiam totales, conveniunt in hoc quod versentur circa objectum necessarium et abstractum a materia, saltem individuali. Itemque si sufficit similitudo generica actuum, ut ab eodem habitu gignantur, licet specificè discrepent; facile erit reperire convenientias genericas inter actus diversarum scientiarum, puta Metaphysicæ, Physicæ atque aliarum, qui tamen vel ab ipsis adversariis nostris produci dicuntur a diversis habitibus; omnes quippe conveniunt in ratione actus demonstrativi, evidētis etc. (2)

Præterea idem declaratur paritate habituum voluntatis. Nam licet omnes actus justitiæ sub eodem communi motivo justitiæ tendant, nihilominus duæ species distinctæ assignantur justitiæ ab auctoribus cum S. Thoma (3), nempe *commutativa* et *distributiva*, quia nempe diversa inest in eis ratio debiti (4). Item licet tum *abstinentia*, tum *sobrietas*, tum *castitas*, contineantur sub una communi ratione temperantiæ, cujus proprium est frænare ac regere concupiscentias et delectationes tactus (5), nihilominus tres illæ virtutes specificè

(1) S. Thom. in lib. 2.^{us} *Ethicor.*, lect. 1, fin.

(2) Plura vide de hoc apud Lossada, *Logic.*, tract. 1.^{us} *proæm.*, disp. 1, cap. 5, n. 6, 7.

(3) S. Thom. 2, 2, q. 61, a. 1.

(4) S. Thom. ibid ad 5.^{um}

(5) Vide S. Thom. 2, 2, q. 141, a. 4.

distinguuntur inter se (1). Et ratio redditur ab Angelico: *Temperantia est proprie circa concupiscentias delectationum tactus; et ideo oportet, ut ubi sunt diversæ rationes delectationis, ibi sint diversæ virtutes sub temperantia comprehensæ* (2).

Et idem docet Angelicus relate ad prudentiam: *Ad prudentiam pertinet regere et præcipere: et ideo ubi inventur specialis ratio regiminis et præcepti in humanis actibus, ibi etiam inventur specialis ratio prudentiæ* (3). Et consequenter plures distinguit species prudentiæ totidem articulis per totam questionem quinquagesimam in *Secunda secundæ partis*.

Ergo simili modo non sufficit unicus habitus ad plures actus specie diversos eliciendos solum ex eo, quod sub una ratione communi conveniant.

Nec valet paritas potentia intellectivæ, quæ una cum sit, diversissimos actus valet elicere. Immo si adversarii ad hanc paritatem confugiunt, necesse est, ut unicum dumtaxat habitum intellectualem admittant ad omnes prorsus actus, sicut una tantum datur potentia intellectualis. Paritas ergo non est inter potentiam et habitum, quia potentia non acquiritur per actus, sed natura ipsa nobis datur, atque adeo est virtus superioris ordinis et causa universalis actuum omnium. At vero habitus per actus generatur. Consonum autem est rationi, ut singuli actus efficiant aliquid sibi proportionatum et commensuratum, atque adeo nequit unus actus totum habitum gignere capacem etiam ad reliquos omnes actus, utcumque specie diversos eliciendos (4).

Nec valet iterum paritas Fidei. In primis enim Fides, si supernaturalis sit, infunditur a Deo solo physice operante, nec generatur ab ipsis actibus, et ideo una simplex qualitas est, quia a Deo datur secundum essentiam perfectam, et quanta sufficit ad omnes veritates revelatas credendas. Et propterea sufficit, ut sit una simplex qualitas. Item omnis actus Fidei divinæ habet idem formale motivum, auctoritatem Dei revelantis, atque adeo in Fide non datur specifica varietas

(1) Vide S. Thom. 2. 2. q. 146, a. 2; q. 149, a. 2, q. 151, a. 2. et 3.

(2) S. Th. 2. 2. q. 151, a. 3, corp.

(3) 2. 2. q. 50, a. 1, corp.

(4) Cfr. Suar. loc. cit. n. 58; et Lossada, loc. cit. cap. 6, n. 22 et 23.

actuum. Nihil ergo mirum, si omnes procedant ab unico habitu. Et idem dici debet de charitate, qua proximus diligitur *propter Deum*, sive amicus sit, sive inimicus.

Quod si sermo sit de habitu acquisito seu facilitate naturali credendi ob auctoritatem loquentis, vel diligendi alios propter Deum, eadem est ratio; nam cum isti actus omnes sint ejusdem speciei propter unitatem motivi, non est cur multiplicentur habitus ad eos eliciendos; cum unus solus sufficere possit, etiamsi possit esse major difficultas in uno actu, quam in alio, v. g. in diligendo inimico, quam amico, in credenda una veritate, quam alia. Nam hujusmodi difficultas major vel minor, dum motivum formale idem sit, non mutat speciem actus, ac proinde neque exigere potest novum habitum distinctum. Et difficultas major in diligendo inimico sita, solum probabit non sufficere quemcumque habitum acquisitum, etiam tenuem, ad talem producendum, sed requiri habitum intensum ac robustiorem. Minime vero probat in nostris principiis novum specie distinctum habitum addendum esse ad superandam majorem illam difficultatem.

Instantia ergo et argumentum adversariorum nullam videtur habere firmitatem contra adductam a nobis rationem.

Prob. 2.^o propositio. Circa unum idemque objectum nequit dari simul habitus scientiæ et erroris. Atqui in adversariorum sententia id fieri potest. Ergo rejicienda est eorum doctrina.

Major constat ex eo quod habitus scientiæ et erroris formæ contrariæ sunt. Unde Philosophus scripsit scientiam oblivione ac deceptione seu errore corrumpi (1): quæ doctrina fuse declaratur ab Angelico (2).

Minor etiam manifesta est, quia per adversarios statim ac aliquis demonstratione conclusionem v. g. circa corporum extensionem aut essentialem constitutionem didicit, habitum totius scientiæ naturalis comparat. Atqui manifestum est illum, qui vere cognovit corporum extensionem ac essentiam generatim, posse incidere in errores circa plantas

(1) Lib. de Longit. et Brevit. vitæ, cap. 2; Cfr. ibid. P. Sylvest. Mauri.

(2) S. Thom., 1. 2. q. 53, a. 1, corp. et ad 3.^{um}: Cfr. 1. p. q. 89, a. 5.

v. g. vel animalia; vel e converso constat eum, qui recte sentit circa plantas vel animalia, posse errare circa corpoream extensionem essentiali constitutionem. Tunc ergo habebitur simul in eodem intellectu habitus scientiæ et erroris circa idem objectum: habitus quidem scientiæ, quia ex adversariorum doctrina per primam demonstrationem acquiritur habitus totius scientiæ physicae seu Philosophiæ naturalis, ac proinde etiam earum conclusionum, quæ spectant plantas et animalia, est enim secundum ipsos habitus naturalis Philosophiæ qualitas simplex, quæ proinde aut tota simul, aut nullo modo acquiritur. Et ideo solent illi dicere habitum scientiæ jam per primam demonstrationem acquisitum, minime in sua entitate immutari, per subsequentes aliarum conclusionum demonstrationes, nec in se perfectiorem reddi, sed solum ad plura objecta extendi. Habitus vero erroris simul habetur, quia erroneæ conclusiones ac demonstrationes circa plantas et animalia erroris habitum gignant necesse est (1).

Plura videri possunt apud Suarez et Lossada (2).

293. SCHOLIUM. Confutata jam prima sententia, restat, ut pauca quædam declarem ad doctrinæ complementum.

Et in primis ex hactenus dictis sequi videtur, tot esse in singulis totalibus scientiis partiales habitus ponendos, quot sunt species partialium objectorum formaliter diversorum, et conclusiones diversas veritates detegentes (3).

Deinde isti partiales habitus non videntur esse ejusdem sed diversæ speciei incompletæ pro diversitate specifica ipsarum veritatum, ad quas cognoscendas habilitant. Dixi esse diversæ speciei incompletæ, nam ea distinguuntur specie completa, quæ pertinent ad diversas species non ordinatas ad aliud constituendum; ea vero distinguuntur specie incompleta, quæ instar partium ordinantur ad aliud constituendum. Quia ergo partiales illi habitus ordinantur ad unam totalem

(1) Cf. adversariorum instantias apud Lossada, loc. cit. n. 20, 21.

(2) Loc. citatis.

(3) Vide fuse de his disputantem Eximium Doctorem, loc. cit. a n. 46. Cfr. n. 27-33; et n. 40, seqq. Cfr. etiam Lossada, loc. cit. n. 22, et cap. 6, n. 29.

conflandam scientiam, nequeunt distingui specie completa, sed incompleta.

Hinc sequitur partiales istos habitus non posse habere inter se physicam unionem, cum sunt diversæ speciei (1). Nihilominus aliqua unitas et connexio agnoscenda est inter plures hujusmodi partiales habitus. Nam communis Philosophorum sensus tenet Geometriam v. g., quatenus est habitus facilitans ad omnes geometricas conclusiones, esse unam scientiam, et idem censetur de Metaphysica, Philosophia naturali, etc. Si ergo unitas habitus intelligi nequit per modum simplicis qualitatis, nec per modum compositionis physicae, quæ ex diversis partialibus qualitatibus unam aliam conficiat ad eum modum, quo ex materia et forma una per se corporis essentia, aut ex pluribus partibus integrantibus una continua extensio resultat, explicandum superest, quam unitatem habeat totalis scientiæ habitus, qui est complexio plurium partialium habituum simplicium (2); quamquam res hæc satis est difficilis.

Unitas itaque hæc alia non est, quam unitas coordinationis et convenientiæ connexionisque, quam res ipsæ habent in ratione scibilis. Coordinatio porro hujusmodi duplex intelligi potest, et utraque simul concurrere ad unitatem scientiæ. «Prima est subordinatio effectiva, qualis est inter partiales habitus, inclinantes ad subordinatas conclusiones, quarum una derivatur ex alia; quem modum subordinationis attingit D. Thomas (3). Et juxta hunc modum dicitur in moralibus unus actus constitui ex interno et externo, et una virtus ex habitibus existentibus in diversis potentiis, quarum una subest alteri quoad usum talis actus, ut fides voluntati.» «Secunda causa hujus connexionis est attributio seu respectus ad idem objectum totale, ut v. g. in scientia de homine possunt de homine demonstrari aliquæ conclusiones inter se connexæ, quarum una derivetur ex alia. Et rursus demonstrari possunt plures conclusiones, derivatæ quidem ab eadem essentia totali, etiamsi inter se una ex alia non de-

nec inter
se physice
uniri,

sed tantum
conexi unitate
coordinationis
et convenientiæ
quam obiecta
habent inter se.

(1) Cfr. Suar., disp. *Metaph.* 44, sect. 11, n. 5-8.

(2) Cfr. Suar., loc. cit. n. 55.

(3) 1. 2. q. 54, a. 4, ad 3.^{um}

Tot partiales
habitus adin-
tendi in
scientiis, quot
sunt species
formalium
objectorum:
idemque
partiales habitus
videntur esse
specie
incompleta
distincti;